Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
esitatud 26. novembril 2019[1]

Kohtuasi C-627/19 PPU

Openbaar Ministerie
versus
ZB

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad))

Eelotsusetaotlus – Politseikoostöö ja õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Euroopa vahistamismäärus – Vahistamismääruse teinud õigusasutus – Belgia prokuröri tehtud Euroopa vahistamismäärus – Tingimus, et esineb tõhus õiguskaitsevahend prokuratuuri otsuse vastu teha Euroopa vahistamismäärus

1. Euroopa Kohtul on taas tegemist eelotsusetaotlustega, milles tuleb lahendada küsimus, kas prokuratuuri (käesoleval juhul Belgia prokuratuur) saab kvalifitseerida Euroopa „vahistamismääruse teinud õigusasutuseks“ raamotsuse 2002/584/JSK[2] artikli 6 lõike 1 tähenduses.

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused käesolevas kohtuasjas ja kohtuasjades C-625/19 PPU ja C-626/19 PPU on seotud ühe Luksemburgi kohtu esitatud küsimustega (kohtuasi C-566/19 PPU) ja puudutavad eelkõige seda, kuidas tuleb tõlgendada Euroopa Kohtu otsust OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur).[3]

3. Samad kahtlused on tekkinud seoses Rootsi (kohtuasi C-625/19 PPU) ja Prantsusmaa (liidetud kohtuasjad C-566/19 PPU ja C-626/19 PPU) prokuratuuridega, mille kohta ma esitan sama kuupäevaga ettepaneku.

4. Kui kohtuasjas C-626/19 PPU puudutab küsimus Euroopa vahistamismäärusi, mis tehakse kriminaalmenetluse läbiviimiseks, siis käesolevas asjas on eelotsusetaotluse esitanud kohus huvitatud Euroopa vahistamismäärustest, mis on tehtud lõpliku kohtuotsusega määratud vabadusekaotusliku karistuse täitmiseks.

1 Algkeel: hispaania.

2 Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24; edaspidi „raamotsus“) muudetud redaktsioonis.

3 27. mai 2019. aasta kohtuotsus C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456; edaspidi „kohtuotsus OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur)“.

5. Kuigi minu põhimõtteline seisukoht on endiselt see, mida ma kaitsesin kohtuasjades OG (Lübecki prokuratuur) ja PI (Zwickau prokuratuur)[4] ning kohtuasjas PF (Leedu peaprokuratuur)[5], käsitlen ma oma tänase ettepaneku ülejäänud osas kohtuotsuse OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur), nagu ka samalaadses kohtuasjas[6] tehtud 9. oktoobri 2019. aasta kohtuotsuse tõlgendamist.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

6. Viitan raamotsuse põhjendustele 5, 6, 8, 10 ja 12 ning artiklitele 1 ja 9, mis on ära toodud ettepanekus OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur).

B. Liikmesriigi õigus

7. Belgia valitsuse antud teabe kohaselt on 19. detsembri 2003. aasta seaduse Euroopa vahistamismääruse kohta (wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel)[7] artiklis 32[8] ette nähtud:

„1. Kui on alust eeldada, et kriminaalmenetluse läbiviimiseks tagaotsitav isik asub teise Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil, teeb eeluurimiskohtunik või kuninga prokurör kinnipidamiskorralduse täitmiseks, mille on väljastanud olenevalt juhtumist kohtunik või kohus, artiklites 2 ja 3 sätestatud vormis ja tingimustel Euroopa vahistamismääruse. Kriminaalmenetluse läbiviimiseks tehtud [Euroopa vahistamismääruse] võib väljastada ainult tingimustel, mis on kehtestatud 20. juuli 1990. aasta seadusega kohtueelse kinnipidamise kohta.

[…]

2. Kui on alust eeldada, et karistuse või julgeolekumeetme täitmiseks tagaotsitav isik asub teise Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil, väljastab kuninga prokurör artiklites 2 ja 3 ette nähtud vormis ja tingimustel Euroopa vahistamismääruse.

Kui sel juhul on karistus või julgeolekumeede määratud tagaseljaotsusega, ja kui tagaotsitavat isikut ei ole isiklikult kohtusse kutsutud ega muul viisil teavitatud tagaseljaotsusele eelnenud kohtuistungi kuupäevast ja kohast, märgitakse Euroopa vahistamismääruses, et tagaotsitaval isikul on võimalus esitada Belgias kaebus ja viibida õigusemõistmisel kohal.

[…]“.

8. 20. juuli 1990. aasta seaduse kohtueelse kinnipidamise kohta (wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis)[9] artiklis 28/1 on märgitud:

„Kohtunik või kohus, olenevalt juhtumist, võib väljastada kinnipidamiskorralduse juhul, kui kahtlustatav ei saa välismaal kinnipidamise tõttu isiklikult kohale tulla ja on taotlenud võimalust isiklikult kohal viibida.“

4 Kohtuasjad C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:337; edaspidi „ettepanek OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur)“.

5 Kohtuasi C-509/18, EU:C:2019:338; edaspidi „ettepanek PF (Leedu peaprokuratuur)“.

6 Kohtuasi C-489/19 PPU, NJ (Viini prokuratuur); EU:C:2019:849; edaspidi „kohtuotsus NJ (Viini prokuratuur)“.

7 *Moniteur belge*, 22.12.2003, lk 60075.

8 Redaktsioonis, mida muudeti 11. juuli 2018. aasta seaduse mitmesuguste karistusõigusnormide kohta (wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in strafzaken) (*Moniteur belge*, 18.7.2018, lk 57582; edaspidi „2018. aasta seadus“) artikliga 13.

9 2018. aasta seaduse artikliga 12 kehtestatud artikkel.

II. Kohtuvaidlus ja eelotsuse küsimus

9. Brüsseli (Belgia) prokuratuur tegi 24. aprillil 2019 Euroopa vahistamismääruse Franstalige rechtbank van eerste aanleg van Brusseli (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus, Belgia) 7. veebruari 2019. aasta kohtuotsuse ZB vastu täitmiseks. [10]

10. Pärast ZB kinnipidamist Madalmaades esitati 3. mail 2019 Euroopa vahistamismäärus Rechtbank Amsterdamile (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad), kes otsustas esitada järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas olukorras, kus Euroopa vahistamismäärus on tehtud täitmisele pööratava kohtuotsusega määratud vabadusekaotusliku karistuse täideviimise eesmärgil ja Euroopa vahistamismääruse on teinud prokurör, kes osaleb vahistamismääruse teinud liikmesriigis õigusemõistmises ja kelle puhul on tagatud, et Euroopa vahistamismääruse tegemisega vahetult seotud ülesandeid täites tegutseb ta sõltumatult, kehtib ka tingimus, et Euroopa vahistamismääruse tegemise otsuse peale – eelkõige selle proportsionaalsuse kontrollimiseks – peab saama esitada kaebuse, mis vastab täielikult tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele?“

III. Menetlus Euroopa Kohtus

11. Kohtuasi registreeriti Euroopa Kohtus 22. augustil 2019. Arvestades ZB-lt vabaduse võtmist, esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus kiirmenetluse taotluse, mille Euroopa Kohus rahuldas.

12. Kirjalikud seisukohad on esitanud ZB, Belgia ja Madalmaade valitsus, Madalmaade prokuratuur ja komisjon.

13. Avalik kohtuistung toimus 24. oktoobril 2019 ning see peeti koos kohtuistungiga kohtuasjades C-566/19 PPU, C-626/19 PPU ja C-625/19 PPU. Sellel osalesid JR, YC, XD, ZB, Luksemburgi prokuratuur, Madalmaade prokuratuur, Madalmaade, Prantsuse, Rootsi, Belgia, Iirimaa, Hispaania, Itaalia ja Soome valitsus ning komisjon.

IV. Õiguslik analüüs

A. Sissejuhatav märkus

14. Selles kohtuasjas esitatud küsimusel on ühiseid aspekte kohtuasjas C-626/19 PPU esitatud küsimusega, mille kohta esitan arvamuse sama kuupäeva ettepanekus.

15. Viidatud ettepanekus ei käsitle ma mitte ainult prokuratuuri tehtud Euroopa vahistamismääruste kohtuliku kontrolli küsimust (mida puudutab eelotsusetaotlus), vaid ka küsimust, kas selle institutsiooni liikmeid võib lugeda „vahistamismääruse teinud õigusasutuseks“ raamotsuse tähenduses.

16. Käesolevas menetluses peab Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus) tõendatuks, et Belgia prokuratuur võib teha Euroopa vahistamismääruse, kuna tal on sõltumatuse tunnused, mis määratlevad „vahistamismääruse teinud õigusasutust“ raamotsuse artikli 6 lõike 1 tähenduses.

10 Eelotsusetaotluse kohaselt oli ZB-le mõistetud 30 kuu ja ühe aasta pikkused vanglakaristused.

17. Kuna Belgia prokuratuuri sõltumatust käesolevas asjas ei ole arutatud, siis ei ole esitatud teavet, mis on vajalik selleks, et hinnata, kas selle institutsiooni põhiseadusliku staatuse ning organisatsioonilise ja funktsionaalse struktuuri kohaselt vastavad selle institutsiooni liikmed tunnusjoontele, mida nõuab Euroopa Kohus 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses PF (Leedu peaprokurör)[11]. Seega ei saa ma selles küsimuses seisukohta võtta.

B. Prokuratuuri tehtud Euroopa vahistamismääruse kohtulik läbivaatamine

18. Minu ettepanek liidetud kohtuasjades C-566/19 PPU ja C-626/19 PPU puudutab kriminaalmenetluse läbiviimiseks tehtud Euroopa vahistamismääruse kohtulikku kontrolli.

19. Selles kontekstis väidan, et kohtulik kontroll, mida tehakse riikliku vahistamismääruse vastuvõtmise ajal, ei vasta juba oma olemuselt kohtuotsuse OG ja PI (Lübecki ja Zwickau prokuratuur) punktis 75 viidatud „tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele“, mis on alati kaitse, mida taotleb asjaomane isik ja mis väljendub kohtumenetluses, milles ta on saanud sõna võtta ja osaleda, kasutades oma kaitseõigust.[12]

20. Seepärast võib raamotsuse artikli 6 lõike 1 tähenduses „vahistamismääruse teinud õigusasutuseks“ kvalifitseeritud prokuröri tehtud Euroopa vahistamismääruse tegemise nõuete täitmist kontrollida enne Euroopa vahistamismääruse tegemist, kuid nimetatud kontroll ei välista tagaotsitava isiku õigust esitada pärast Euroopa vahistamismääruse tegemist selle peale kohtule kaebust.

21. See kehtib nii nende Euroopa vahistamismääruste kohta, mis on tehtud kriminaalmenetluse läbiviimiseks, kui ka kohtuotsuse täitmiseks tehtud Euroopa vahistamismääruste kohta.

22. Euroopa vahistamismäärust kohtuotsuse täitmiseks ei tehta tavaliselt otstarbekuse põhimõtte järgi, vaid seaduse rangeks kohaldamiseks (see tähendab, et täidetakse kohtuotsust, milles rakendatakse seadust konkreetse olukorra suhtes).

23. Seega võib arvata, et kui kohtuotsus on tehtud, ei ole selle täitmine vaieldav, ja järelikult tuleb juhul, kui süüdimõistetu asub teises liikmesriigis, automaatselt teha Euroopa vahistamismäärus.

24. Euroopa vahistamismääruse tegemise eelduseks ei ole aga ainult riikliku vahistamismääruse või vabadusekaotuslikku karistust määrava lõpliku kohtuotsuse olemasolu nagu käesoleval juhul. Sellele eeldusele lisandub nõue, et Euroopa vahistamismääruse tegemine ei tohi olla ebaproportsionaalne. Selle proportsionaalsust kontrollivad omal algatusel või prokuratuuri eelneva otsuse kooskõlastamise teel[13] või asjaomase isiku kaebuse alusel kohtunikud ja kohtud.

25. Tõsi on, et toimub eelnev proportsionaalse hindamine, mida on suurel määral teinud juba seadusandja ise. Seega on raamotsusega välistatud Euroopa vahistamismääruste tegemine alla nelja kuu pikkuste vabadusekaotuslike karistuste täitmiseks.[14]

26. Euroopa vahistamismääruse tegemise proportsionaalsust ei määra aga ainult kohtuotsusega määratud vabadusekaotuse kestus. Sellele tegurile tuleb lisada veel üks teine, mis ei ole vähem tähtis ja milleks on vabaduse võtmise aeg, mida eeldatavasti võtab Euroopa vahistamismääruse menetlemine vahistamismäärust täitvas liikmesriigis. Vajaduse korral tuleb kaaluda „üleandmismenetluse ja muus liikmesriigis […] elava asjaomase isiku üleandmise mõju isiku sotsiaalsetele ja perekondlikele suhetele“.[15]

11 Kohtuasi C-509/18, EU:C:2019:457; edaspidi „kohtuotsus PF (Leedu peaprokuratuur)“.

12 Ettepanek C-566/19 PPU ja C-626/19 PPU, punkt 84.

13 Nii oli see kohtuasjas, mis lahendati kohtuotsusega NJ (Viini prokuratuur).

14 Raamotsuse artikli 2 lõige 1.

15 Kohtuotsus NJ (Viini prokuratuur), punkt 44.

27. On tõsi, et vabadusekaotuse aeg vahistamismäärust täitvas liikmesriigis tuleks vahistamismääruse teinud liikmesriigis määratavast karistusest maha arvata.[16] Olenevalt asjaoludest aga võib isik selleks ajaks vabaduse kaotada, isegi kui karistus, mida täide viiakse, ei pruugi oma suurusjärgu poolest vahistamismääruse teinud liikmesriigis tingimata ette näha vabadusekaotust.

28. Kohtunik või kohus, kes määrab kohtuotsusega karistuse, ei pea nimelt selles staadiumis tingimata kaaluma oma otsuse täitmiseks võimalikku Euroopa vahistamismääruse tegemist. Üsna sageli võib juhtuda, et riiklik vahistamismäärus tehakse selleks, et süüdimõistetu kohaleilmumist tagada, ja seejärel tema põhjendatud taotluse alusel või muudel riigisisese õiguse kaalutlustel muudetakse ette nähtud vanglakaristus tingimuslikuks või peatatakse olenevalt olukorrast teatud tagatiste esitamisel.

29. Süüdimõistvale kohtuotsusele ei pea seega tingimata järgnema Euroopa vahistamismäärus: kohus, kes teeb kohtuotsuse (või muu asjas pädev kohus) ja kes tagab tõhusa kohtuliku kaitse, otsustab proportsionaalsuse kriteeriumi alusel, kas pöörduda vahistamismäärust täitva liikmesriigi poole, et süüdimõistetu talle üle antaks, või sellest loobuda.

30. Selles kontekstis võib olla oluline aeg, mis möödus kohtuotsusest kuni Euroopa vahistamismääruse tegemiseni. Mõnikord on hilinemise oht, sh juhtudel, kui Euroopa vahistamismääruse proportsionaalsust on hinnatud süüdimõistvas kohtuotsuses endas.[17]

31. Kui Euroopa vahistamismääruse tegemisega viivitatakse, võib kohtuotsuses vaikimisi või sõnaselgelt antud hinnang proportsionaalsuse kohta muutuda kehtetuks. Euroopa vahistamismääruse proportsionaalsuse hindamiseks määravate tegurite hulgas on vabadusekaotuse võimalik kestus vahistamismäärust täitvas liikmesriigis, mida ei saa jätta kaalumata hindamisel, kas Euroopa vahistamismääruse tegemine on proportsionaalne või mitte, arvestades tagaotsitava isiku olukorda ja selle õigusvastase teo laadi, mille pärast teda taga otsitakse.

32. Samamoodi ei ole välistatud, et tagaotsitav isik on Euroopa vahistamismääruse tegemise ajaks loonud vahistamismäärust täitva liikmesriigiga piisavad sidemed selleks, et oleks võimalik kohaldada raamotsust 2008/909/JSK.[18] Sel juhul tuleks kaaluda, kas karistust, mille täitmiseks on Euroopa vahistamismäärus tehtud, saab täita selles liikmesriigis.

33. Sellest järeldub, et süüdimõistva kohtuotsuse täitmiseks tehtud Euroopa vahistamismäärused võivad tekitada täiendavaid probleeme, mis ei piirdu üksnes selle kohtuotsuse olemasolu ja sellega määratud vabadusekaotuse tuvastamisega. Kui need Euroopa vahistamismäärused on teinud prokuratuuri liige, peab asjaomasel isikul olema võimalus esitada prokuratuuri otsus kohtule kontrollimiseks.

34. Leian seega, et õigus kohtule kaebust esitada, mis kehtib kriminaalmenetluse läbiviimiseks tehtud Euroopa vahistamismääruste suhtes, on kohaldatav ka Euroopa vahistamismäärustele, mis on tehtud kohtuotsuse täitmiseks.

16 Raamotsuse artikli 26 lõige 1.

17 Ka juhul, kui Euroopa vahistamismääruse väljastamine viibib pärast sellise riikliku vahistamismääruse tegemist, milles õigusasutus on proportsionaalsust hinnanud. Viitan sellele võimalusele kohtuasjades C-566/19 PPU ja C-626/19 PPU tehtud ettepaneku punktis 80.

18 Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil (ELT 2008, L 327, lk 27).

V. Ettepanek

35. Esitatud arutluskäigust lähtuvalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Rechtbank Amsterdamile (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) nii:

Euroopa vahistamismääruste peale, mille on teinud prokuratuur lõpliku kohtuotsusega mõistetud vabadusekaotusliku karistuse täitmiseks, peab saama esitada kohtule samalaadset kaebust, nagu on ette nähtud kriminaalmenetluse läbiviimiseks tehtud Euroopa vahistamismääruste puhul.